

Председателят на Сметната палата Цветан Цветков:

ВАЛЕРИ РОЕВ

- Г-н Цветков, Сметната палата установи сериозни проблеми с опазването и поддържането на сградите - паметници на културата. Какви са основните констатации в одита ви?

- Нашата основна констатация е, че системата, която е изградена в България за контрол и мониторинг по опазване на сградите, обявени за недвижими културни ценности, не действа ефективно и ефикасно. Около 14 900 сгради, които са декларирани като недвижими културни ценности, не се наблюдават и не са изследвани, за да може да се определи конкретен режим за тяхното опазване.

- Значи има 14 900 такива сгради, които са без надзор?

- Министерството на културата не е дало становище за всяка от тях дали действително е паметник на културата и дали притежава съответните качества, които изисква законът. Необходимо е тези сгради да бъдат прегледани и описани детайлно като местонахождение, площ, околна среда и как да бъдат опазвани. Този режим включва и правилата за преустройството им, достъпа до тях и какво може да се прави там. Спомняме си случая със сградата на ул. „Алабин“, когато бяха започнали преустройствата, но тя се срути и имаше злощастни последици - две момичета загинаха.

- Какви са причините - немарливост или липса на добра нормативна уредба?

- Причините, от една страна, са кадрови и финансови. Не достигат средства и служители, които да упражняват ефективен мониторинг и да подготвят съответните становища и експертизи. От друга страна, липсва стратегическа визия за опазването на недвижимите културни ценности. Няма координация между различните органи, които са ангажирани с този процес. Нека не оставаме с впечатление, че само Министерството на културата и Националният институт за недвижимо културно наследство са отговорни. Задължения имат и областните управители, и кметовете на общините. А за поддържането

14 900 СГРАДИ ПАМЕТНИЦИ СА ОСТАВЕНИ БЕЗ НАДЗОР

на сградите задължения имат и самите собственици.

- Това не е ли също един от проблемите - смесването на отговорности?

- Националната система за опазване на културното наследство не функционира както трябва. Етапите, за да бъде една сграда обявена за недвижима културна ценност, са няколко. Първият от тях е идентифициране, но той не е организиран добре. Разчита се на самия собственик да декларира съответната сграда като недвижима културна ценност. Липсва проучване и предварителна оценка на сградите, декларирани преди 2000 година - затова е нужно експерти да обиколят градовете, да проверят какви сгради има и дали носят белези на културна ценност. Вторият момент е декларирането, което се прави от собствениците, от кмета или от неправителствена организация. Следва включване в регистъра и процесът спира дотук. А най-важният етап би трябвало да е обявяването за недвижима културна ценност, ако обектът има достойнствата. Този процес е свързан с много проучвания, становища, експертизи, оценка на притежаваните качества на недвижими културни ценности.

Малко вероятно, но хипотетично собственикът може да е обявил сградата за такава, за да не плаща данък за недвижим имот, а всъщност тя да не отговаря на изискванията за културна ценност. След обявяването за културна ценност най-важното е, че се разписва режим за опазване, който е задължителен за прилагане от собственика и всички институции. Процесът е свързан с обявяване и даване на статут на всеки архитектурен обект за недвижима културна ценност. Следват другите етапи, които вече са отговорност на Министерството на културата - мониторинг и контрол. Министерството има задачата да контролира дали се спазват режимите за опазване на тези сгради, как се съхраняват те, правят ли някакви преустройства и реконструкции в тях, полагат ли се грижи за тяхната реставрация, консервация. Такъв мониторинг обаче не се прави и това е посочено в доклада ни. Една от главните причини за това е кадровият недостиг - един служител в Националния институт отговаря за над 3000 обекта. Можете да си представите дали това практически е възможно. Забележителните стари сгради са на територията на цялата страна, а седалището на института е в София и няма териториални структури. Някога са съществували, но са закрити, а техният архив е докуран в София и голяма част от него се съхранява в чували.

- Лично собственици на такива сгради са ми се оплаквали, че проектите им за реконструкция са чакали по година, за да бъдат разгледани.

- Наличието на териториални структури със сигур-

ност ще ускори процеса по съгласуване на проектите. Няма териториални звена към Националния институт, нито към общинските администрации на шестте икономически района - в София, Плевен, Велико Търново, Варна, Бургас, Пловдив. Стигаме до фазата контрол - той се осъществява от Инспектората за недвижимо културно наследство. Той трябва да извършва проверки, включително и да прилага принудителни механизми спрямо собствениците, за да могат те да изпълнят своите задължения за съхраняване и опазване на сградите, обявени за културно наследство. Всички тези етапи не са достатъчно уредени с вътрешни актове, има слабости и пропуски при тяхното осъществяване. Липсва методология, която да определя срокове, периодичност на мониторинга. За одиторския период от Инспектората за опазване на културното наследство са проверени незначителен брой обекти - между 0,07 на сто и 0,54 на сто на година.

- Какви други препоръки давате?

- Препоръките са в няколко насоки. Законът е приет, но той е само рамка, тя съдържа общите положения и принципите. За да може този закон да се приложи на практика, трябва да има два акта. Единият е стратегия, която да формулира стратегическите цели, те да са подкрепени с конкретни дейности, конкретни показатели за тяхното постигане и финансов ресурс. Разбирам от становището на Министерството на културата, че те са подготвили проект на такава стратегия, тя е публикувана на страницата им и подлежи на обществено обсъждане. Вторият момент, за да може един закон да бъде действащ, е да се приемат необходимите подзаконови нормативни актове - постановления, наредби, инструкции, вътрешни правила.

- За да се прилагат тези мерки обаче, е необходимо и финансиране?

- Втората ни препоръка е именно кадрово и финансово осигуряване на дирекцията, която е отговор-

на за тази дейност в Министерството на културата и на Националния институт. Трябва да се предвидят необходимите финансови средства в бюджета. Ние сме констатирани, че заделените по бюджета на министерството средства за програма „Опазване на недвижимо културно наследство“ са едва 14 на сто от необходимите.

- Това какво означава като абсолютна стойност?

- Те казаха, че за тази година бюджетът им е увеличен. Но като тръгнеш от една много ниска база, дори и двойно да е увеличен, пак нямаш необходимия финансов ресурс, за да изпълниш своите функции.

- Но повечето такива сгради са частни, а не на министерството.

- Да, така е, но министерството трябва да има ресурс, така че ако собственикът не е добросъвестен, министърът на културата и кметовете на общините да могат със свой акт да впишат ипотека върху сградата и тази ипотека да гарантира, че ресурсите, които те ще използват за реставрация, консервация и ремонт, след това ще се възстановят от собственика. Тази процедура съществува в закона, но е много тромава и затова на практика не се прилага поради възможности за обжалване, протакане, понякога дори смяна на собственици, което пък означава процесът да тръгне отначало. Министерството на културата досега не е издавало такива актове, Столичната община има такива опити.

Друга наша препоръка е да се създаде електронен регистър на недвижимите паметници на културата, като се дигитализира целият архив, който в момента се съхранява в папки - протоколи, становища, експертизи, фотографии, скици, чертежи и т.н. Така всеки български гражданин ще може да има достъп до тази информация. Публичността ще има превантивно действие - повеќе граждани ще могат да въздействат върху собствениците и върху Министерството на културата, ще е по-голяма обществената ангажираност, а в ня-

Това е той:

● Роден е на 27 март 1963 г. в София

● Завършил е УНСС, магистър по счетоводна отчетност

● Бил е главен финансов ревизор в министерствата на финансите и на външните работи

● От януари 2011 г. до април 2014 г. е заместник-председател на Сметната палата, а преди това от 2006 г. до 2011 г. е ръководител на Звеното за вътрешен одит

● От юли 2014 до март 2015 г. е член на управителния съвет на Българската национална телевизия

● Председател на Сметната палата от 26 март 2015 г.

кои случаи ще се превърне в обществена нетърпимост. От друга страна, министерството няма да бъде само в действията си, ще бъде подкрепено от гражданското общество. Защото цялата българска общественост иска реставриране и обновяване на архитектурното ни културно наследство и ако то е в подходящ вид, може да се ползва и с различно предназначение - за музеи, галерии и като културни забележителности за туристи.

- Колко сгради вече са загубени или са били разрушени?

- Както казах, не е извършван мониторинг от десетилетия, поради това никой не знае в какво състояние са сградите и колко от тях вече не съществуват.

СНИМКА:
КРУМ
СТОЕВ

„Един експерт отговаря за 3000 обекта, архивите се съхраняват в чували“